

3. Сластенин В.А., Руденко В.Г. О современных подходах к подготовке учителя // Педагог. – №1. – Барнаул, 1996. – С. 10–14.
4. Валицкая А.П. Современные стратегии образования: варианты выбора // Педагогика. – №2. – К, 1997. – С. 7–8.
5. Сергеев Н.К., Боритко Н.М. Суб'єктність як цілісна характеристика професійного становлення студента // Проблема цілісного розвитку особистості студента як суб'єкта педагогічної взаємодії. – Донецьк, 2004. – С. 3–9.
6. Колесникова И.А. Природа гуманитарного знания и его миссия в современном обществе // Социально - гуманитарные знания. – №3, 2001. – С. 33–47.

В.О. Ільман

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ В СІЛЬСЬКІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ОДИН З ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМКІВ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ОСВІТИ

In the article theoretical bases of value and necessity of research of problem of psychological readiness of children to the studies at rural school.

В статье обосновываются значение и необходимость исследования проблемы психологической готовности детей к обучению в сельской школе

Процес оновлення змісту освіти розпочався із часу проголошення незалежності України й триває дотепер. Реформування освітньої системи з одного боку призвело до створення достатньо великих та нових типів шкіл у містах, та, з іншого боку, розпочався процес скорочення невеликих сільських шкіл та дошкільних освітніх закладів.

Насьогодні в Україні визначено нові пріоритети розвитку освіти, створено відповідну правову базу, розпочато практичне реформування галузі на основі прийнятої Урядом Програми “Освіта. Україна XXI століття”.

Згідно законодавства України пріоритетними напрямками в освітній політиці є питання модернізації її змісту, орієнтації на системний розвиток рівного доступу до якісної освіти в сільській місцевості.

Вимога сьогодення – реформувати освіту на засадах гуманізації, привести її у відповідність до потреб часу. Пригадаймо слова К.Ушинського, який зазначав, що немає більш важливої для життя країни реформи, як реформа освіти.

Головною метою сьогоднішніх перетворень в освіті є створення доступної, якісної системи освіти з дитинства, а саме з дошкільного віку.

Важливу роль в період дошкілля відіграє формування психологічної готовності дітей до систематичного навчання.

Непідготовленість сільської дитини до школи стає серйозним гальмом в освоєнні шкільної програми, у забезпеченні спадкоємності розвитку дитини дошкільного і шкільного віку, а також приводить до шкільної дезадаптації.

Саме тому метою даної статті є обґрунтування значення і необхідності дослідження проблеми психологічної готовності дітей до навчання в сільській школі.

Переважає більшість вітчизняних фахівців (І. Карабаєва, С. Кузнецова, С. Кулачківська, Т. Піроженко, Л. Подоляк, Л. Соловійова та ін.) розглядають психологічну готовність до шкільного навчання як складне утворення, структура якого охоплює всі сфери особистості дитини: афективно-потребову, вольову та інтелектуальну.

Разом з тим, під цим поняттям розуміють достатній рівень психічного розвитку дитини, необхідний для засвоєння шкільної навчальної програми в умовах колективу однолітків, тобто рівень актуального розвитку дитини має бути таким, щоб програма навчання потрапляла в її «зону найближчого розвитку».

У роботах науковців досліджено багато питань, які пов'язані з проблемою розвитку психологічної готовності дітей до навчання, зокрема: загальнотеоретичний аспект особливостей психічного розвитку дитини в старшому дошкільному віці (П.Блонський, Л.Виготський, В.Давидов, Д.Ельконін, Е.Еріксон, Л.Обухова, Ж.Піаже та ін.); змістовний і структурний аспект психологічної готовності дітей до навчання (М.Бітянова, Л.Венгер, Н.Гуткіна, І.Дубровіна, О.Запорожець, Є.Кравцова, М.Лісіна та ін.); структурно-діяльнісні основи формування психологічної готовності старших дошкільників до навчання (П.Гальперін, М.Доналдсон, О.Леонтьєв, С.Рубінштейн, Н.Талізін); гуманістичні основи розвиваючого навчання дітей (М.Монтессорі, К.Роджерс, Л.Славіна, Т.Чиркова та ін.); причини різних порушень у розвитку психологічної готовності до навчання в старших дошкільників й умови їхнього подолання (У.Ульєнкова, О.Усова та ін.).

Необхідно зазначити, що аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив з'ясувати ступінь вивченості даної проблеми, та незважаючи на широкий спектр наукових праць питання психологічної готовності дітей до навчання в сільській школі залишилося поза увагою науковців.

Проблема психологічної готовності дітей до систематичного навчання у школі звичайно, поширюється на всю систему шкільної освіти, однак психологічна готовність саме сільських першокласників набуває особливо актуального значення.

Аналізуючи результати експериментальних досліджень, можна говорити про те, що учні сільської школи мають знижені показники психологічної готовності. Так, 29% учнів, які навчаються в сільській школі мають високий рівень психологічної готовності, 46% – середній рівень і 25% – ни-

зкий, в той час коли показники низького рівня психологічної готовності до навчання в школі міських дітей складають 7%.

Результати проведеного дослідження дають змогу говорити про те, що якщо в міських дітей інтелектуальна сфера психологічної готовності розвинена краще ніж емоційно-вольова та соціально-психологічна, то у більшості сільських дітей простежується комплексна психологічна неготовність до навчання в школі.

Структура освітньої системи не повною мірою враховує освітні, виховні, оздоровчі та культурні потреби населення, що створює нерівноцінні умови для навчання і розвитку сільських та міських дітей. Тому, звичайно, сільські діти мають нерівні можливості в отриманні освіти, нерівний доступ до різних освітніх послуг.

Так, фактично половина сільських населених пунктів не має загальноосвітніх навчальних закладів, а ті загальноосвітні установи, які розташовані в сільській місцевості, не можуть, нажаль, дати учням на сучасному етапі якісну освіту.

Діяльність сільської школи завжди була нерозривно пов'язана з життєдіяльністю села. Несприятливе положення справ у сільському секторі привело до різкого зниження рівня життя більшості сільських жителів. Ці наслідки негативним образом позначилися на положенні справ у сільській школі.

Спад виробництва, високий рівень безробіття, згорання соціокультурної сфери, поганий розвиток інфраструктури, асоціальний спосіб життя окремих родин, низький культурний й освітній рівень значної частини дорослих (батьків у першу чергу,) і, отже, мінімальний час, що приділяється на змістовне, педагогічно насичене спілкування з дітьми.

Не в кожному населеному пункті є дитячий садок та й чисельність дітей у дитячих садах різко скоротилася. Батьки змушені виховувати дитину в домашніх умовах, лишаючи її необхідного спілкування з однолітками, й не приділяючи достатню увагу її розвитку. та з іншого боку – сімейно-побутові умови не завжди сприяють формуванню особистісних рис, які б сприяли готовності дитини до школи.

Сільські школи позбулися підтримки надзвичайно важливого в системі виховання і розвитку дитини – стабільної роботи установ дошкільної освіти.

Результатом даних несприятливих тенденцій є збільшення числа дітей, що не відвідують дошкільні освітні установи. У країні функціонують 15,3 тис. дошкільних навчальних закладів, які відвідують 1137,5 тис. дітей, що складає 56 % .В сільській місцевості відсоток охоплення дітей дошкільною освітою складає лише 31% [4]/

Практика показує, що для багатьох дітей, які по тим або іншим причинам не одержали повноцінного розвитку вступ до школи може виявитися складним випробуванням.

В перший клас приходять дуже непідготовлені діти, яких шкільний учитель сприймає як недорозвинених і аномальних. Але ж саме такі діти й вимагають особливого підходу і особливої уваги вчителя, і тому так важливо визначити рівень психологічної готовності до школи ще до початку навчання, щоб врахувати ці особливості з самих перших днів у школі.

У класах з малою наповнюваністю різко зростає число контактів учителя з дітьми, що здається на перший огляд є позитивним моментом, але ж і підсилюється навантаження на дітей, що веде до швидкої перевтоми, падінню інтересу до предмета. Також умови навчання в сільській школі вимагають від учителя різноманітних форм і методів індивідуальної роботи з кожним учнем, диференційованого підходу до дитини, збільшення самостійної роботи для здатних учнів, дозованої навантаження – для слабких.

Всі вищезазначені проблеми постають сьогодні на шляху покращення доступу до якісної освіти та вирішення інших завдань освітньої політики.

Дошкільники в сільській місцевості не мають змоги повноцінно розвиватись, належним чином готуватися до школи, чим порушуються права дитини на здобуття дошкільної освіти, придбання певного соціального досвіду. Закриття дошкільних закладів або припинення їх функціонування сприяє виникненню передумов бездоглядності та безпритульності.

Підготовка дітей до школи є одним із обов'язків сім'ї і дошкільних установ, це те, від чого залежатимуть їхні успіхи в навчанні, подальший розвиток. Це підтверджує Базовий компонент дошкільної освіти й Закон "Про дошкільну освіту", які визначають правові, організаційні та фінансові засади функціонування системи, яка забезпечує розвиток, виховання і навчання дитини, що ґрунтується на поєднанні сімейного та суспільного виховання. Зокрема, стаття 33 закону України «Про освіту» вказує, що дошкільна освіта і виховання здійснюються у сім'ї, дошкільних навчальних закладах у взаємодії з сім'єю і мають на меті забезпечення фізичного, психічного здоров'я дітей, їх всебічного розвитку, набуття життєвого досвіду, вироблення умінь, навичок, необхідних для подальшого навчання. [3]

Важливість сімейного виховання в процесі розвитку дітей визначає важливість взаємодії родини й дошкільної установи. Однак на цю взаємодію впливає ряд факторів, насамперед те, що батьки й педагогічний колектив очікують одне від іншого, наскільки єдині й послідовні вони в процесі виховання й навчання дітей.

Але нажаль, не всі батьки спроможні оволодіти спеціальними знаннями, навичками, вміннями, щоб правильно здійснювати навчально-

виховний процес в умовах сім'ї та послідовно розвивати своє педагогічне мислення. Більш того, майже кожна друга сільська родина в Україні не може забезпечити своїм дітям дошкільну освіту і якісно підготувати їх до навчання в школі.

Позитивний вплив родини на особистість дитини безсумнівний, тому що ніхто, крім найближчих для нього людей – матері, батька, бабусі й інших членів родини не ставиться до дитини краще, не любить її так і не піклується стільки про неї. Разом із тим, ніякий інший соціальний інститут не може потенційно нанести стільки шкоди у вихованні дітей, скільки може зроби́ти родина.

Наслідки недосконалого виховання та навчання в умовах сільської місцевості виходять за рамки освітньої сфери і тому реалії сучасного життя все більш підводять дослідників до необхідності враховувати зростаюче значення середовища у розвитку дітей.

Важливо зважати на досвід сільського життя зі збереженням цілісної картини світу, з віддаленістю від великих культурних об'єктів. Немає необхідності наздоганяти рівень освіти в містах, треба розвиватися у властивому тільки їй напрямі. Тобто, визначивши її місце в системі соціального та науково-технічного прогресу, шукати самостійні шляхи розвитку.

Взагалі, питання психологічної готовності важко переоцінити, оскільки психологічна готовність дитини до навчання загалом впливає на її подальше навчання в школі, на психологічний стан, адаптацію до навчального закладу, на її подальшу успішність і самооцінку.

Психологічна готовність до школи – особливий феномен у тому сенсі, що з ним зв'язаний не один етап людського життя, а відразу два: він знаменує собою кінець дошкільного й одночасно початок молодшого шкільного віку і є результатом всієї виховно-освітньої роботи з дітьми, здійснюваною родиною й дошкільною установою протягом усього дошкільного віку.

Тільки наявність внутрішнього зв'язку, систематичності, цілеспрямованості в змісті навчально-виховної роботи, методах педагогічного керівництва, формах організації діяльності у дитячому садку і молодших класах школи забезпечить цілісність процесу розвитку, навчання і виховання дитини.

Отже, сьогодні, орієнтуючись на гуманістичне відношення до дитини у всіх сферах її життя, виховний та навчальний процес у сільській школі необхідно піднімати на новий рівень.

Тому в період формування нової філософії освіти в Україні сільські освітні установи мають особливі завдання: створення максимальних умов для інтелектуального, духовного, морального, фізичного розвитку дитини, розкриття потенціалу її можливостей, надання допомоги кожній окремій особистості.

Література

1. Бабій Н. Рівний доступ до освіти всім дошкільнятам// Дошкільнє виховання. – 2007. № 11
2. Венгер А.Л. Готов ли ваш ребенок к школе. – М.: Знание, 1994. 192 с/
3. Закон України «Про освіту». – [Http://zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)
4. Лист міністерства освіти і науки «№ 1/9-513 від 13.08.2008 Про проведення у 2008 р. серпневих конференцій педагогічних працівників загальноосвітніх та дошкільних навчальних закладів». – www.mon.gov.ua/laws/1_9513.doc
5. Мухаметзянов Р. Детский сад – начальная школа: о некоторых аспектах преемственности // Дошкольное воспитание. – 2006. № 6
6. Практикум для детского психолога / Г.А. Широкова, Е.Г. Жадко. – Изд. 4-е. – Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 314 с
7. Якименко Л. Дошкільня в українському селі: соціально-педагогічний аспект Дошкільнє виховання. – 2007.

О.П. Колесова

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЕКОНОМІСТІВ

Автором рассматриваются аспекты формирования критического мышления экономистов на основе компонентно-структурного анализа понятия по характеристикам.

Ключевые слова: критическое мышление, интерактивные технологии подготовка экономистов.

It is the Article. An author is examine the aspects of forming of critical thought of economists on the basis of component-structural analysis of concept by recommendations.

Keywords: critical thought, interactive technologies, preparation of economists.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими теоретичними чи практичними завданнями. Розвиток суспільно-економічних відносин на сучасному етапі життєдіяльності держави супроводжується інтеграцією у процес освіти нових, альтернативних напрямів професійної підготовки. Зміни в економіці, у ставленні людей до соціальної дійсності, переосмислення громадської думки населення, висувають нові вимоги до підготовки майбутнього економіста, удосконалення процесу економічної професійної підготовки. Актуальним завданням сьогодення є формування критичного мислення у майбутніх економістів, яке надає мож-

ливості майбутньому фахівцю більш гнучко аналізувати різні ситуації, мобільно реагувати на зміни в соціальному і економічному житті суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій в яких започатковано розв'язання даної проблеми, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Важливим аспектом формування критичного мислення у майбутніх економістів виступає підготовленість педагогічних кадрів до застосування сучасних технологій навчання. Вивчення і аналіз праць науковців (І. Зязюн, Н. Ничкало, О. Савченко, А. Семенова та ін.) засвідчив, що затребувані такі педагоги, які спроможні педагогічно доцільно обирати відповідні засоби, методи, технології навчання. Адже, формування критичного мислення – це комплексний процес, який вміщує взаємозв'язок між вузькофаховими напрямками підготовки та професіоналізмом педагогічних кадрів взагалі. Незважаючи на численність досліджень, і досі не існує єдиного підходу до визначення сутності та структури критичного мислення саме фахівців економічних спеціальностей, а також відповідних засобів щодо управління процесом такого формування.

Формування мети (постановка завдань статті). Довести необхідність застосування засобів інтерактивних технологій навчання при формуванні критичного мислення економістів на ґрунті компонентно-структурного аналізу означеного поняття за характеристиками складників.

Виклад основного матеріалу. „Важко уявити собі сферу життя, де здатність ясно мислити була б не потрібна. Однак, лише деяким з нас коли-небудь пояснювали, як саме можна навчитися мислити більш продуктивно. Навчальні заклади традиційно вимагають, щоб студенти вивчали, запам'ятовували, аналізували факти, вирішували задачі, але ці заклади так і не навчають як конкретно це необхідно робити. Мається на увазі, що дорослі студенти вже „уміють мислити”. Однак, дослідження продемонстрували, що це припущення не виправдується на практиці” [12].

У зв'язку з відсутністю самостійності, соціальної спрямованості, умовитованості та результативності мислення молодого покоління ідея розвитку критичного мислення наразі залучила увагу європейських, російських і вітчизняних учених, викладачів вищої і середньої шкіл [13]. Людина з критичним мисленням усвідомлює або прагне усвідомити власні упередження, розібратися в них. Багато людей бувають упередженими щодо методів виховання таким чином, що цілком підтримують або цілком відкидають спосіб, яким користувалися їхні батьки. Вони міркують так: „Мене виховали так, що кращий метод впливу – різка. Мене били, і я виріс нормальною людиною, отже, я буду в такий же спосіб виховувати своїх дітей”. При цьому людина не бере до уваги збиток, що наноситься відносинам довіри між дітьми і батьками, не говорючи вже про справедливість.

Більшість людей розуміють, що потрібно тренувати тіло для того, щоб підтримувати його у формі. Але далеко не усі розуміють, що мислення також

вимагає зусиль і тренування. На жаль, навколо безліч прикладів ледачого, недбалого мислення, занадто залежного від емоцій, від психологічного захисту, а також прикладів бездумності взагалі [6].

Відомий в Україні вчитель, лідер громадської організації Н. Вукіна в науково-методичному посібнику „Критичне мислення: як цьому навчати” [1] виокремлює такі причини, чому необхідно розвивати навички критичного мислення, нам – українцям:

- по-перше: Ми створюємо громадянське суспільство, тобто громадські організації здатні вирішувати проблеми які не можуть (або не хочуть) вирішити державні органи. Але громадська організація складається зі громадян, особистостей, наділених громадянськими компетенціями, що нерозривно пов’язані з критичним мисленням;
- по-друге: Відсутність демократичних традицій у нашому суспільстві. Тоталітарному режиму не потрібні мислячі громадяни. У нас ніколи не розвивали критичне мислення, а ті, хто мав його від природи і використовував, були під тиском цього режиму. Так звана „традиційна” педагогіка, точніше сказати авторитарна, мала на меті виховувати слухняного громадянина, а не мислячого. Для нашого стереотипного мислення часто і сьогодні термін „критичне” означає „критикувати” (тобто говорити, що погано), а не мислити;
- по-третє: Реформа школи, яка розпочалася у 1993 році й донині частково пробуксовує, оскільки і сьогодні учні часто розглядаються як „вмістилища пам’яті”. Проте для розвинених країн основним завданням освіти є те, щоб після закінчення школи випускники стали повноправними людьми, готовими до усіх труднощів дорослого життя, щоб вони не лише вижили а й були успішними.

Провідна українська вчена, що займається впровадженням технологій розвитку критичного мислення О. Пометун у даному аспекті стверджує таке: „Освіта орієнтована на майбутнє, яке не може бути наперед визначеним. Отже першочерговим є розвиток тих умінь і навичок мислення, що дають змогу адекватно оцінювати нові обставини й формувати стратегію подолання проблем, які можуть виникнути. Таким чином, розвиток критичного мислення стає найактуальнішим за часів інтенсивних соціальних змін, коли неможливо діяти без постійного пристосування до нових політичних, економічних та інших обставин, без ефективного вирішення проблем, значна частина яких не передбачувана. У цьому сенсі життєва необхідність критичного мислення для вітчизняної освітньої системи очевидна” [1, с. 7].

Але, незважаючи на актуальність та важливість досліджуваного поняття, слід зазначити, що критичне мислення крім цього „... явище багатоврівневе та варіативне, бо в ньому відображаються морально-етичні настановлення, соціально-політичні риси, оцінний досвід, ціннісні орієнтири, знання людини, способи розумових і практичних дій [14].

„Корінна причина низького рівня керованості більшості підприємств галузей народного господарства – дефіцит знань і досвіду працівників управління, недостатня кількість професіоналів-управлінців, що мають спеціальну (базову) освіту, необхідну для ухвалення ефективних, комплексних управлінських рішень, адекватних закономірностям функціонування і розвитку соціально-орієнтованого ринкового господарства” [11]. На цьому в своїх працях наголошують як вітчизняні вчені та педагоги – фахівці з економічної освіти (М. Баб’як, В. Гаташ, Н. Перевозчикова, В. Стасюк, В. Терес, С. Цибін, О. Шпак та ін.), так і науковці в даній сфері з ближнього зарубіжжя (В. Гаташ, А. Картьожнікова, М. Ковальов, В. Попов та ін.).

При викладанні більшості курсів в економічних закладах освіти, підприємство (фірма) розглядається як єдиний суб’єкт, що прагне до максимізації прибутку. Педагоги-економісти [7] вважають, що альтернативні погляди на природу фірми повинні не просто згадуватися, але й активно використовуватися там, де без них незрозуміла сутність реальних процесів в економіці. Наприклад, розкриття суті відносин на ринку праці неможливе без опису відносин „принципал – агент” і концепції фірми як сукупності „управлінської рутини”. Тому, формування критичного мислення у майбутніх економістів, яке, на нашу думку, є ймовірним продуцентом творчого, креативного та складовою сучасного економічного мислення, сприятиме ефективності професійної економічної підготовки майбутніх фахівців. Для цього необхідно визначити структуру, компонентний склад, показники критичного мислення економістів.

Проблема критичного мислення найбільш розроблена в психолого-педагогічній літературі (Л. Виготський, Д. Клустер, К. Мерідіт, С. Уолтер, Д. Халперн та ін.). Д. Клустер у статті „Що таке критичне мислення?” [3] наводить такі характеристики означеного поняття: 1) критичне мислення є мислення *самостійне*; 2) *інформація є відправним*, а аж ніяк не кінцевим *пунктом* критичного мислення. Знання створює мотивацію, без якої людина не може мислити критично; 3) критичне мислення *починається з постановки питань і з’ясування проблем*, які потрібно вирішити; 4) критичне мислення характеризує *прагнення до переконливої аргументації*; 5) критичне мислення є мисленням *соціальним*.

На сьогоднішній день, у доступних нам джерелах спостерігаємо різноваріантні дефініції поняття „критичне мислення”. Так, у навчальному посібнику В. Попкова і А. Коржуєва „Дидактика вищої школи” [8, с. 100] вказується, що йдеться не про мислення як таке, а про „критичний стиль мислення” у сенсі наявності міцних навичок оцінювально-рефлексивної діяльності, у процесі якої людина чітко контролює свою активність, усвідомлюючи підстави, правила і схеми, якими вона у цей час керується. Критичне мислення – це система розумових стратегій і комунікативних якостей, що дозволяють ефективно взаємодіяти з інформаційною реальністю [2]; в педагогічному

контексті – це один з видів продуктивного мислення, що виявляється в спеціальних уміннях і якостях особистості та припускає аналіз, оцінку і перевірку об'єктів мислення з метою пошуку істини, оптимальних шляхів рішення проблем, удосконалювання власного мислення [5].

При цьому ми не ототожнюємо критичне мислення із критичним настановленням, адже незважаючи на те, що в силу специфіки свого підходу до рішення задач, критичне мислення забороняє деякі ідеї або відкидає їх за непридатністю, його кінцева мета конструктивна. Тоді як критичне настановлення деструктивне за своєю суттю, адже: „Прагнення людини критикувати єдино заради критики має скоріше емоційний, чим когнітивний характер” [4].

Теоретичний аналіз підходів до визначення сутності критичного мислення та особливості економічної освіти і професійної діяльності дозволили нам дати таке визначення: **Критичне мислення економіста – це особистісно-професійна якість економіста, що характеризує один з видів продуктивного мислення; спрямованого на пошук оптимальних шляхів рішення професійних завдань та особистісних питань, застосування їх, як до стандартних, так і нестандартних ситуацій і проблем; виявляється в спеціальних здатностях та уміннях особистості виділяти головну ідею в змісті, висувати тезу, аргументувати її, адекватно розуміти думку іншого, працювати в команді, усвідомлювати і зіставляти безліч точок зору; припускає аналіз, оцінку і перевірку інформації, як з метою одержання бажаних результатів групової економічної роботи, так й особистісно-професійного самовдосконалення.**

Засоби інтерактивних технологій навчання спираються на принципи гуманізації, демократизації, диференціації та індивідуалізації і являють соціальне мотивоване партнерство, центром уваги якого є не процес викладання, а організована співпраця рівноправних особистостей суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Таке навчання передбачає моделювання професійно-економічних ситуацій, створення ситуацій пошуку, ризику, сумніву, успіху, суперечностей, переконання, співпереживання, задоволення чи смутку, аналізу та самооцінки своїх дій, спільне розв'язання проблем [10].

Висока ефективність інтерактивних занять забезпечується за рахунок того, що: цінується точка зору й знання кожного учасника; існує можливість поділитися своїм досвідом і проаналізувати його у комфортній атмосфері без примусу; існує можливість вчитися, виконуючи практичні дії; існує можливість припускатися помилок, що не призводить до покарання або негативних наслідків, кожний майбутній фахівець визнається унікальною особистістю, має повну свободу, право на повагу. Природно відбувається саморозвиток, здійснюється чітке й реальне ціле покладання і рефлексія. Учасники занять вчаться входити в ситуації пошуку рішень, застосовують здобуті знання, генерують безліч відповідей на поставлені питання.

Отже, очевидно – критичне мислення економістів містить як *особистісні* так і *групові* складники кожного з **компонентів: когнітивний, мотиваційний, рефлексивний, діяльнісний**. З цієї компонентної структури за характеристиками складників й впливає необхідність застосування засобів саме інтерактивних технологій навчання при формуванні критичного мислення економістів. Так, наприклад, груповим складником *когнітивного* компоненту нами визначено усвідомлення того, що інші можуть використовувати розбіжні критерії в підході до проблеми; *мотиваційного* – бажання з'ясувати та співвіднести власні інтереси з інтересами та цілями команди; *рефлексивного* – оцінювати наслідки альтернативних рішень на основі визначених цілей та цінностей; *діяльнісного* – приймати рішення відносно колективного управління та громадських проблем, працювати в команді та ін. суто економічні специфічні характеристики.

Висновки з даного дослідження. Відтак, застосування засобів інтерактивних технологій навчання при формуванні критичного мислення економістів надає можливості викладачу не тільки відстежувати позитивну динаміку формування означеної якості, а також й проводити діагностику динаміки розвитку групи (команди) у цілому. Тому **перспективи подальших розвідок** у даному напрямку нам вбачаються в розробці відповідного комплексу технологій для роботи викладачів вищих закладів освіти.

Література

1. Вукіна Н. В. Критичне мислення: як цьому навчати: науково-методичний посібник / Вукіна Н. В., Дементівська Н. П., Сущенко І. М.: за наук. ред. О. І. Пометун. — Х.: СПДФО Тимофєєв М. П., 2007. — 190 с.
2. Загашев И. Критическое мышление: технология развития / И. Загашев. — Спб.: „Скифия” & „Альянс-Дельта”, 2003. — 284 с.
3. Клустер Д. Что такое критическое мышление? / Д. Клустер // Перемена: международный журнал о развитии мышления через чтение и письмо. — 2001. — № 4. — С. 36—40.
4. Линдсей Г. Субъект познания // Творческое и критическое мышление: хрестоматия по общей психологии. — Вып. 3; отв. ред. В. В. Петухов / Г. Линдсей, К. Халл, Р. Томпсон. — М.: [б. и.], 1981. — 564 с.
5. Литвинова И. С. Деятельность учителя гуманитарных дисциплин по развитию критического мышления старшеклассников: дис. ... канд. пед. наук / Литвинова Инна Сергеевна. — Тула, 2005. — 164 с.
6. Нозль-Цигульская Т. Ф О критическом мышлении [Электронный ресурс] // Журнал „Самиздат” / Татьяна Фёдоровна Нозль-Цигульская. — 2007. — Режим доступа: http://www.zhumal.lib.ru/c/cigulxskaja_t_f/criticalthink.shtml
7. О роли экономической теории в подготовке экономистов-практиков [Электронный ресурс] // Биржа знаний: prepadav.net. — 2006. — Режим доступа: http://prepadav.net/referaty/referat_21935_1361.html.

8. Попков В. А. Дидактика высшей школы : учеб. пособ. [для студ. высш. пед. учеб. заведений] / В. А. Попков, А. В. Коржуев. — М. : Академия, 2001. — 136 с.
9. Попков В. А. Критический стиль мышления в профессиональном самостановлении преподавателя высшей школы : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.08 / Попков Владимир Андреевич. — М., 2002. — 400 с.
10. Семенова А. В. Розвиток професійної компетентності фахівців засобами парадигмального моделювання (інтерактивний тренінг) : навч.-метод. посіб. / Алла Василівна Семенова. — Одеса : СВД Черкасов М. П., 2006. — 130 с.
11. Терещенко Н. С. Подготовка менеджеров-экономистов XXI века на ФЭМ [Электронный ресурс] / Н. С. Терещенко. — 2007. — Режим доступа : <http://www.bazar2000.ru/index.php?article=1605>
12. Халперн Д. Психология критического мышления / Даяна Халперн. — СПб. : Питер, 2000. — 512 с.
13. Шакирова Д. М. Формирование критического мышления учащихся и студентов: модель и технология [Электронный ресурс] / Д. М. Шакирова // Educational Technology & Society. — 2006. — № 9(4). — Режим доступа до журн. : http://www.ifets.ieee.org/russian/depository/v9_i4/html/6.html
14. Шеремета М. Як формувати критичне мислення на уроках історії? / М. Шеремета // Управління освітою. — 2003. — Т. 6. — № 4. — С. 133—136.

А.В. Кочубей

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ НАРОДОЗНАВСТВА В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ТЕХНІЧНИХ ВНЗ

В статті проаналізовано проблеми возродження духовности и моральности как объективную потребность времени, обоснованы концептуальные принципы обучения и духовно-морального воспитания студентов средствами народоведения.

Ключевые слова: *гуманитаризация, духовно-моральное воспитание, народная культура, средства народоведения, техническая интеллигенция, формирование личности.*

Summary. *The revival spiritual and moral is a necessity of time. In clause the conceptual principles of spiritual - moral education of the students by means of national knowledge are proved.*

Key words: *humanitarian thinking, gumanitarizatsiya of maximum education, humanitarian values, gumanitarizatsiya of scientific process, humanitarian aspect, humanitarian process, universal values, educational process.*

У сучасному суспільстві відродження духовності й створення національної вищої школи тісно пов'язані з використанням елементів народознавства в навчанні та вихованні студентства. «Освіта й виховання – найважливіший компонент культури, яка в усьому світі розвивається національним шляхом», - писав Юрій Руденко. Основне покликання технічного ВНЗ – навчати та виховувати студентів, продовжувати і розвивати національну освіту, культуру, мову, а отже, й всебічно розвиненого фахівця. У розв'язанні цих завдань вагоме значення має дисципліна "Народознавство" або ж застосування під час викладання технічних дисциплін елементів народознавства, як системи цінностей та інтегративних знань про український народ. У зв'язку з цим актуалізується вивчення та розв'язання проблем гуманітаризації фахової підготовки майбутніх інженерів у технічному ВНЗ. Хоча й існують труднощі в роботі викладача, але все ж кожен має можливості для створення власної системи роботи на основі народознавчих ідей і засобів.

Наукове завдання дослідження передбачає моделювання навчально-виховної системи, основаної на народознавчих традиціях, а тому практичне завдання полягає в створенні інноваційних методик навчання на основі розробки навчально-методичних комплексів нового покоління, в яких враховано педагогічні етнотехнології.

Вітчизняні та зарубіжні науковці досліджують проблеми гуманітаризації технічної освіти [2;1;5;8;11;12]. Але гуманітаризації засобами народознавства присвячено недостатньо досліджень, хоча книги українського народознавця В.Скуратівського [3;4] стали корисними підручниками з методики народознавчої роботи. Цікаві, на наш погляд, і підручники Л.А.Гавриленка та І.Г.Токарева, в яких запропоновано різноманітні народознавчі матеріали [6;7]. Досліджували народний та світовий педагогічний досвід А.І.Кузьмінський та В.Л.Омелянко [10]. Вони пропонують українські народні прислів'я, приказки, афоризми тощо, що стосуються різних аспектів виховання молоді. Результати проведених досліджень дають підстави стверджувати про суттєві можливості впливу елементів народознавства на навчально-виховний процес.

Дослідження проблем застосування народознавства у ВНЗ є, але їх замало, тому мета нашої статті – запропонувати методи взаємозбагачення технічних і гуманітарних дисциплін. Ми вважаємо, що саме викладачі гуманітарних дисциплін повинні відповісти на запитання, яким чином розвивати національну технічну освіту, якими інноваційними формами, методиками й змістом здійснювати підготовку майбутньої технічної інтелігенції.

Актуальності у навчальному процесі набуває гуманітаризація інженерної освіти засобами народознавства, тому що в останні роки гуманістичну роль інженера в умовах жорсткого технократизму принижено, хоча суспільство і потребує творчої особистості, здатної на нестандартне мислення, з широким загальногуманістичним кругозором [12, с.3–9]. Тепер потрібна нова

філософія та інноваційні технології інженерії, в яких людинозбережувальний і особистісно-піднесений принципи стали б основними.

Основним джерелом зацікавленості навчанням повинен бути в першу чергу його зміст. Щоб зміст ефективно сприяв гуманітаризації, він повинен відповідати вимогам, які сформульовані в принципах навчання: науковість, зв'язок із життям, систематичність, послідовність.

Враховуючи специфіку технічних ВНЗ, особливості навчально-виховного процесу, вікові особливості студентів, їхню практичну діяльність, ми пропонуємо перелік засобів народознавства, які варто використовувати з метою гуманітаризації підготовки майбутніх інженерів

Структура засобів народознавства з метою гуманітаризації підготовки майбутніх інженерів

Словесні	Наочні	Практичні
Прислів'я, приказки, загадки, гумор тощо.	Кінофрагменти документальних і художніх фільмів із народознавчим змістом.	Створення свого родоводу, родоводу видатних науковців; міста, своєї групи тощо.
Народна пісня як фон під час заняття.	Записи народного фольклору, інтерв'ю з народними умільцями.	Використання елементів народознавства під час створення задач.
Бесіди про народну мораль та етику.	Інтерактивне відео; електронні підручники.	Інтелектуально-творчі ігри.
Дискусії на морально-етичні, морально-правові теми.	Народний живопис.	Створення авторського підручника «Математико (фізико та ін)-знавство рідного краю».
Мандрівки циклу «У світі українських народних знань».	Географічні та історичні карти, схеми, фотографії, моделі.	Комп'ютерна графіка (створення національної символіки для розпису і опис значення символів).
Круглий стіл «Духовна єдність поколінь».	Таблиці, стенди, в оформленні яких український орнамент; національна символіка.	На занятті виміряти об'єм народної скульптури.
Дебатний турнір (теза: чи потрібні давні народні технічні знання сучасному фахівцю?).	Спостереження за б'єктами в краєзнавчому музеї, музеї університету.	Скласти родинний календар важливих дат життя сім'ї кожного її члена (дні народження, ювілеї батьків, бабусі й дідуся).

<p>Народні прикмети про життя, поведінку, погоду тощо.</p>	<p>Колекції декоративно-ужиткового мистецтва та ін.</p>	<p>На початку заняття на дошці записувати прислів'я чи афоризми (якщо це лекція, то про увагу, слухання; практичне заняття – про дбайливе ставлення до свого й чужого часу; працьовитість тощо).</p>
<p>Традиційні українські привітання й прощання (рольова гра з метою заєвснення елементів культури спілкування: розмова двох, один представляє давню молодь, інший сучасну).</p>	<p>Відеопроєктор, із метою демонстрування навчального телебачення.</p>	<p>Конкурс архітектурних і дизайн-проектів. Порівняння їх із давньою архітектурою (дискусія двох архітекторів: архітектор 19ст. й 21ст.).</p>
<p>Виховні години «Культура почуттів: історія й сьогодення».</p>	<p>Фонопосібники, екранні посібники статичної проєкції, дидактична техніка.</p>	<p>Написання рефератів із використанням народознавчої інформації.</p>
<p>Народознавчі п'ятихвилинки «Зерна народної мудрості».</p>	<p>Комп'ютер (створення освітнього Web-сайту (електронний посібник авторських студентських задач), оформлення народними орнаментами.</p>	<p>Аналіз емоційно-моральних ситуацій із використанням народного досвіду.</p>
<p>Семінар-колективне читання: студент зачитує текст (давні народні знання), коментує з позиції розвитку сучасної науки.</p>	<p>Web-форуми, телеконференції як інтерактивні форми комунікації зі студентами інших ВНЗ. Обмін досвідом.</p>	<p>Розробити особистий план роботи над собою, використовуючи народну мудрість.</p>
<p>Виступ-презентація з елементами театралізації (студенти презентують сучасні й народні знання).</p>	<p>Web-квести (запитання) з метою оформити освітню сторінку й обмінятися студентським досвідом.</p>	<p>Проаналізувати життєві кредо відомих українців і сформулювати девіз свого життя, який буде визначати поведінку.</p>

Турнір красномовства «Бізнесмен повинен бути й Цицероном», «Духовний потенціал українського студентства» та інші.	Різноманітні виставки народознавчого характеру в методичному кабінеті	Письмово оформити зобов'язання перед собою, використовуючи народний досвід, за певний період досягти результатів; викорінити недоліки.
Читацька конференція за матеріалами творчості авторів, поєднаних однією тематикою (сучасний автор і давній)	Конституція України. Обов'язки й права студента. Обов'язки й права викладача.	Написати самозвіт перед собою про виконання взятих зобов'язань.
Круглий стіл «Моральність наукових відкриттів»		Укласти словник професіоналізмів за фахом. Як ці поняття, терміни колись називали.

Результат системного підходу до навчально – виховного процесу залежить і від *впровадження* комплексу різноманітних форм і засобів.

Основна форма керівництва процесом гуманітаризації – це практичні заняття, які мають комбінований характер, і підчас яких ми розв'язуємо кілька дидактичних завдань. У сучасних умовах вагомим здобутком учених, викладачів-практиків можна вважати розширення можливостей гуманітаризації за рахунок введення елементів народознавства в основний навчальний матеріал, і останнім часом перспективною навчальною формою занять є інтегровані заняття (Г.Шевченко, Б.Юсов, С.Коновець), де провідним освітнім компонентом успішно виступає народознавство.

Одним із засобів впливу народознавства на студента є його духовно-моральні цінності, адже питання моральної чистоти, честі, совісті, обов'язку особливо важливі в процесі формування духовного світу майбутнього інженера. Готуючи фахівця, ми повинні усвідомлювати, що наукові знання, інноваційні технології чогось варті лише тоді, коли опиратимуться на духовно-моральний рівень її носіїв.

«Науково-технічний прогрес уже багато в чому завинив перед людьми. Кожен фахівець повинен розуміти, завчасно передбачати, якою мірою нові наукові відкриття, технології будуть сприяти людському розвитку, чи не зашкодять вони фізичному та психічному здоров'ю жителів землі. Тому важливими напрямками ефективної діяльності ВНЗ є демократизація, гуманізація та гуманітаризація навчально-виховного процесу, органічне поєднання в ньому національного та загальнолюдського начал» [9, с.103].

Ми вважаємо, що з метою гуманітаризації підготовки майбутніх інженерів, варто застосовувати такі основні народознавчі прийоми:

На заняттях із усіх дисциплін широко використовувати кращі принципи народної педагогіки, тому що національне виховання найбільше відповідає потребам відродження України.

Дітей любили, але завжди ставилися до них вимогливо, дозволяли далеко не все, іноді за провини карали (Запозичуючи давній досвід, на заняттях теж не варто бути надміру добрим, дозволяти поводитися студентам надто вільно, адже це лише зашкодить. «Засиджене яйце завжди бовтун, заняньчений син завжди швендяло» (Нар. Мудрість)).

Діти брали участь у родинних і громадських обрядах. Невеличка роль, яку могла зіграти дитина в обряді весілля, водіння «Куста» тощо, допомагала повірити в себе (На заняттях було б мудро відстаючих у навчанні студентів не ігнорувати, як це буває, а поступово залучати до роботи, пропонуючи їм простіші завдання, щоб вони повірили в себе, в свої здібності. Таким чином, ми не позбавимо їх шансу на навчально-виховний ріст).

Батьки по-різному реагували на виявлення здібностей своїх дітей до науки, малювання, співу (Варто, якщо студент нестаранний у науці, розповісти, як наперекір батькам талановита художниця Катерина Білокур займалася малюванням. Батьки були в розпачі, а мати навіть прокляла доньку. Тепер же батьки намагаються всіляко допомогти дітям здобути освіту, а студентам варто лише дякувати (добросовісно навчаючись) батькам, котрі створили їм умови для навчання).

Делікатні методи заохочення й покарання застосовували в народі. Часто, щоб дитина зрозуміла, що вчинила неправильно, застосовували жартівливі примовки. Наприклад, «Як подивитися, то всі люди брешуть, одні тільки ми правди не кажемо», «Ой піч моя, піч! Коли б я на тобі, а ти на коні, славний з мене був би козак» (На заняттях, реагуючи на недостойну поведінку студента, викладачі неделікатно, а іноді й відверто грубо поводяться самі, забуваючи, що власним прикладом виховують, або навпаки, шкодять ще несформованій особистості студента. Доречно було б, беручи за приклад досвід наших предків, вміло пожартувати над негативною поведінкою, адже всім відомо, що сміх може обеззброїти будь-кого – неприємно бути об'єктом жартів. Але потрібно це робити дуже делікатно).

Куратору (тютору) варто одну з виховних годин присвятити праці Григорія Ващенко «Виховний ідеал», у якій визначено кращі національні риси, котрі потрібно розвивати в наступних поколіннях (міркуємо, в сучасних студентів). Це – високий інтелект, емоційність, охайність, чемність, гостинність, високі моральні якості, лицарська мужність, високий рівень статевої моралі української молоді. Можна запитати студентів, чому ж недорозвинені або й зовсім відсутні в сучасній молоді деякі з цих рис. Ващенко вважає, що це – хиби волі: ледачість, нерішучість, інертність, млявість. Так, це – національна вдача, й тому постає завдання: викладачам разом із студентами перемогти ці вади національної вдачі. З

цією метою ми пропонуємо для апробації проведення різних типів занять (математичного, географічного, хімічного напрямків) із використанням елементів народознавства. Наведемо приклади, які засоби народознавства, на нашу думку, можливо застосувати на заняттях математичного циклу.

Тема заняття	Зміст народознавчого матеріалу	Етап заняття	Завдання студентам
Вступне заняття	<p><u>1.Повідомлення</u> про значення математики, про математику навколо нас, про видатних математиків (М.Зарицький, М.Чайковський, В.Левицький тощо), про зв'язок математики з іншими науками (історія, народознавство, філософія, мова тощо). Приклади застосування математики в повсякденному житті.</p> <p><u>2.Крилаті вислови:</u> За тридев'ять земель (дуже далеко).</p> <p><u>3.Народні фразеологізми:</u> Верства келебердянська (дуже великий).</p> <p><u>4.Народні загадки:</u> У мене в кишенях є гроші. Коли з однієї перекладу в другу 1грн, то буде порівну, а коли з другої перекладу в першу 1грн, то в першій буде вдвічі більше, ніж у другій (5 і 7). 100 баб – 100 порад, а якщо кожна баба по 100 порад, то скільки це буде?</p> <p>5. Прислів'я. «Факт – уперта річ, а цифри ще упертіші».</p>	<p>1,3,5. Вивчення нового матеріалу</p> <p>4. Підсумок заняття.</p>	<p>1. Дослідження «Математика навколо нас».</p> <p>2. Дізнатися скільки це.</p> <p>3. Підготувати Повідомлення.</p> <p>4. Вирішити загадки й пояснити вирішення.</p>
Лінії та поверхні лінії другого порядку: коло, еліпс, гіпербола, парабола	<p><u>1.Виступ-презентація народних математичних знань.</u> Українські селяни знали деякі основи геометрії: мали уявлення про просту й- ламану лінії, про властивості рівнобіжних ліній. Під час будівництва хат та виготовлення бондарських виробів використовували властивості діагоналей прямокутника (щоб побудувати стіни під прямим кутом), обчислювали відношення довжини кола до діаметра (за останній приймали третину</p>	<p>1,3. Вивчення нового матеріалу</p>	

	<p>довжини кола). Бондарі та теслярі вміли користуватися циркулем. Розписуючи хати, вироби, селяни по-слуговувалися різними геометричними фігурами.</p> <p><u>2.Крилаті вислови:</u> Від горшка два вершка (малий на зріст, недосвідчений; вершки – стародавня міра довжини, рівна 4,4див)</p> <p><u>3.Народні фразеологізми:</u> Туман вісімнадцятий (про некмітливу людину).</p> <p><u>4.Народні загадки:</u> 5, 15, без двох 20, семеро, троє, ще й малих двоє (50)</p>	2,4. Підсумок заняття.	<p>2. Дізнатися, скільки це.</p> <p>3. Підготувати Повідомлення.</p> <p>4.Вирішити загадки й пояснити рішення.</p>
Вступ до математичного аналізу	<p><u>1.Народна мудрість.</u> Українці завжди любили мудрувати, аналізувати все, що бачать, вирішувати складні завдання як життєві, так і математичні. Були серед них по-справжньому складні, над якими доводилось ламати голову місяцями. Вирішували задачі самостійно, або цілим селом. Хто знаходив правильне вирішення, користувався повагою, і його ім'я знали й в інших селах, називали мудрецем. Отже, й ми будемо навчатися математичному аналізу, щоб ставати мудрішими.</p> <p><u>2.Крилаті вислови:</u> Чортова дюжина (13, за народними уявленнями, нещасливе число).</p> <p><u>3.Народні фразеологізми:</u> Семимильними кроками (швидко).</p> <p><u>4.Народні загадки:</u> Знайшли гривеника й поділили: чоловікам по півтори копійки, жінкам по копійці, а дітям по чверть копійки. Скільки було чоловіків, жінок і дітей? (1 чоловік, 5 жінок, 14 дітей).</p>	1. Вивчення нового матеріалу	
Десятинні й звичайні дроби	<p><u>1.Народна мудрість.</u> Вирішення складної задачі потребує напруженої праці, виховує волю, допитливість,</p>	1,2. Вивчення нового	

	<p>кмітливості. Це потрібні якості в житті людини, адже навіть у <u>прислів'ї</u> говориться: «Розум без здогадки копійки не вартий».</p> <p><u>2. Народні знання.</u> Потреба в точнішому вимірюванні стала причиною того, що одиниці мір почали роздроблювати на дві, на три й більше частин. Дрібнішим мірам давали особливі назви, й пізніше величини вимірювались уже цими дрібнішими одиницями, однорідними з ними. Так виникли перші конкретні дробі. Абстрактних дробів у цей час ще не знали.</p> <p>Довгим був шлях перенесення назви будь-якої частини однієї міри на таку ж частину другої міри, це був шлях створення абстрактного поняття дробів.</p> <p>У давнину була земельна міра чверть і ще дрібніша – півчверті, котру називали восьмина. Це були конкретні дробі, одиниці для вимірювання площі землі, але восьминою не можна було виміряти час чи швидкість тощо. Пізніше восьмина стала означати абстрактний дріб $1/8$, котрою можна висловити будь-яку величину. Дробі спочатку в рукописах називали частинами, потім ломаними числами. Під час записування числа використовували горизонтальну лінію.</p> <p>Довгим був шлях до введення десятинних дробів. У давнину деякі народи користувались юліанською системою числення й дробі записували в юліанській системі так, як тепер записують наші десятинні дробі. Римляни користувались дванадцятничними дробами.</p> <p><u>3. Задача:</u> Українська культура давня. Більше третини днів року в наших предків займали свята. Це й Велик-</p>	<p>матеріалу</p> <p>3.</p> <p>3. Підсумок заняття. Вирішити задачі, пояс-</p>
--	---	---

	<p>день, одне з найсвятіших, найрадісніших свят у християн. Готувалися до Великодня протягом усього посту: розписували писанки, пекли великоднє печиво: у четвер «золоті» паски – для воскреслого Христа, у п'ятницю – білі паски – на пам'ять про покійних, а в суботу – з простішого тіста – паски «для людей».</p> <p>У суботу ввечері господиня ладнала кошик із стравами, які несла святити до церкви: паску, крашанки, писанки, сир, м'ясо, кільце ковбаси, шинку. Кошик квітчали барвінком, накривали вишитою серветкою.</p> <p>Скільки важила паска, якщо, щоб пригостити гостей, відрізали $5/11$ паски, що за масою складало 1500г? Запишіть масу паски у формі десятинного дробу.</p> <p>Скільки важила паска, якщо розділивши її на вісьмох, кожний отримував по $302\frac{3}{8}$ г?</p>	<p>нити рішення.</p>
--	--	----------------------

Висновок і перспективи досліджень. Створення на заняттях позитивно-емоційної, «людяної» науково-творчої атмосфери зацікавленості та захоплення, на нашу думку, варто віднести до актуальних умов для успішної гуманітаризації підготовки майбутніх інженерів.

Кожен фахівець – особистість настільки, наскільки дотичний до духовного життя свого народу, його історії, звичаїв, чеснот і ін. Формування світогляду, інтелігентності майбутнього фахівця в душі національної ідеї розпочинається з засвоєння духовних надбань рідного народу. Технічні ВНЗ повинні продовжувати цю благородну справу – формувати фахівця, особистість, адже національна науково-технічна інтелігенція – це активний творець національної ідеї держави та її суспільного прогресу.

Народознавство – невичерпне джерело навчально-виховної мудрості, та й саму педагогічну методику творить народ, а науковці, методисти, викладачі покликані опрацювати й застосовувати на практиці, що ми й плануємо в перспективі робити в наших наступних дослідженнях.

Література

1. Белова С.В. «Гуманитарная школа»: наука управления и искусство руководства. Учебное пособие. – М.: АПК и ПРО, 2004.– 340 с.

2. Беланова Р.А. Гуманізація та гуманітаризація освіти в класичних університетах (Україна – США): Монографія. Видавництво «Центр практичної філософії». 2001.– 216 с.
3. В.Скуратівського "Берегиня". – К.: Рад. письменник, 1987.
4. В.Скуратівського "Посвіт" .– К.: Молодь, 1988.
5. Воронка Г. Дисципліни «ядрові» та елективні: фундаменталізація і гуманітаризація навчального процесу// Психологія і суспільство. –2005. – №4. С. 147–156.
6. Гавриленко Л.А. Джерело: Посібник з українського народознавства. – Запоріжжя: Просвіта, 2003.
7. Гавриленко Л.А., Токарева І.Г. Край: посібник з українського народознавства. –Запоріжжя: Просвіта, 2003.
8. Кезин А. Проблемы и перспективы гуманитаризации// Вестник высшей школы – 1991. – №9. – С. 38–40.
9. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник. –К.: Знання, 2005.– 486 с.
10. Народна педагогіка: світовий досвід /Уклад.: А.І.Кузьмінський, В.Лі.Омеляненко, –К.: Знання-Прес, 2003.– 134 с.
11. Новиков А. Гуманізація професійно-технічного образования // Сов. педагогіка. –1989.–№5.С. 23–27.
12. Оніщенко І. Гуманітарна освіта в контексті Болонського процесу // Освіта.– 2005.– 9–16 січня

Н.Я.Купрата

ГУМАНІЗАЦІЯ – ОСНОВНИЙ ПРИНЦИП ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті розглядаються гуманістичні принципи освіти та виховання у вищій школі. Слово як вагомий чинник гуманізації всього навчального процесу має потужний виховний важіль, який спроможний під керівництвом викладача сформувати моральні норми та принципи молодої людини. Настанови гуманізму та миру - це ті домінуючі суспільного життя, які повинні увійти в якості імперативів у масову свідомість та буденну психологію молодих українців.

Ключевые слова: гуманизм, образование, воспитание, личность, украинский язык, моральные нормы и принципы.

Key words: humanism, education, upbringing, personality, Ukrainian, moral norms and principles.